

PRIOLOG BIOGRAFIJI PJESNIKA MARINA GAZARoviČA

Dušan Berić

Tri su literata, naime dva pjesnika i jedan historičar, potekli iz stare hvarske plemićke porodice Gazarovića, koja se latinski bilježila sa De Gazzaris, a talijanski prosto Gazzari, koji se oblik prezimena i do danas sačuvao. Ta trojica su bila pjesnik don Nikola Gazarović, kanonik i arhiepzbiter hvarski, zatim njegov sinovac poznati nam pjesnik crkvenih prikazanja, »Murata gusara« i »Ljubice« Marin Gazarović, te unuk Marinov, historičar hvarski Aleksandar Gazarović.

Pjesnik don Nikola Gazarović, nažalost, ostao je zaboravljen i izvan dometa istraživanja naših književnih historika. U književnosti je poznat sa svega jednom jedinom pjesmom spjevanom u čast Hanibala Lucića (oko 1485.—1553.), pjesnika »Robinje«. Tu Gazarovićeovu pjesmu objavio je pred više od sto godina Ivan Kukuljević Sakcinski,¹⁾ pa pošto je danas rijetko kome poznata, objavljujemo je ponovo na ovom mjestu:

U POHVALU H. LUCIĆA

**Naredne pisni rad, dostojnu pohvalu
Vazda dađ naš ov grad mudromu Hanibalu,
Njega da neumiru kriposti i dike,
Dokolu izviru vode, teku rike;
Nebesah dokolu jest medjaš i mire,
Njega glas dotolu vik da se prostire.
On nigdar neumire, ki dobro živeći,
Grihu se opire, kriposti slideći.**

Kukuljević je objavljujući navedenu pjesmu don Nikole Gazarovića ujedno i uveo ovoga u našu književnost vrlo šturim podacima, da ovaj naš pjesnik »od vlasteoske kuće hvarske, bijaše arcipop i kanonik crkve hvarske, te suvremenik Hanibala Lucića i Petra

Hektorovića«, a da »rodio se po svoj prilici oko g. 1490. a umro oko 1550.«²⁾

Iza Kukuljevića pisao je o don Nikoli Gazaroviću Sime Ljubić, koji je iznio, da pjesnik »rodio se, g. 1506. na otoku Hvaru; a još je živio g. 1578. kao nadpop hvarski.«³⁾

Ispravljajući navedene Ljubićeve podatke Ivan Krstitelj Novak piše, da je Nikola Gazarović rođen u Hvaru 1510., a ne 1506. godine. Nadalje Novak iznosi, da je pjesnik rekao prvu misu u rodnom Hvaru 1534., zatim da je postao kanonik hvarske katedrale u oktobru 1546., pa arhiepiskop i vikar hvarskog biskupa i kardinala Zaharije Dolfiga 1554. godine. Kao posljednji datum kada ga susreće među živima Novak navodi 23. jula 1582. godine.⁴⁾

Novakovim podacima za životopis pjesnika don Nikole Gazarovića potrebna je izvjesna korektura, koju ćemo učiniti na osnovu starih matičnih knjiga Hvara. Tako po prvi put susrećemo pjesnika da je spomenut kod jednog krštenja 10. aprila 1524. godine u Hvaru, te da mu je otac Marin već tada bio pokojni.⁵⁾ Isto tako kao svećenik »presbyter« spominje se opet kao kum prigodom jednog drugog krštenja 6. septembra 1533. godine,⁶⁾ a što bi značilo da je postao svećenik 1533., a ne 1534. godine kako piše Novak. Kao »canonicus Pharensis« don Nikola Gazarović bilježi se već 23. augusta 1546. godine,⁷⁾ te prema tome nije postao kanonik tek u oktobru te iste godine kako donosi Novak. Kao »canonicus et archipresbyter Pharensis« nalazimo ga zabilježena 25. novembra 1554.,⁸⁾ a tek 13. marta 1560.⁹⁾ bilježi se kao »canonicus et archipresbyter nec non vicarius Pharensis«.

Ne 23. jula 1582. godine, kako piše Novak, nego 3. oktobra 1585. godine nalazimo ga zadnji put spomenuta kada krštava Margaritu kćer Jeronima Bertučevića i žene mu Antonije.¹⁰⁾ Iako nam nije sačuvana njegova osmrtnica, sigurno je umro krajem iste godine, jer bi ga našli inače zabilježena još koji put u matičnim knjigama, a što znači da je umro u 75-toj godini života. Ovim podacima moramo dodati još, da je uz brata mu Antuna, oca pjesnika Marina Gazarovića,¹¹⁾ don Nikola Gazarović dao izjavu¹²⁾ o procesu, koji je apostolski vizitator veroneški biskup Augustin Valier, skupa sa svojim auditorom veroneškim kanonikom de Tafellis, organizirao 1578. godine povodom događaja sa križem u kući Tome Bevilaqua 1511. godine.¹³⁾

Historičar hvarski Aleksandar Gazarović (1637.—1706.),¹⁴⁾ unuk pjesnika Marina Gazarovića, a ne njegov brat, kako piše Ida von Düringsfeld,¹⁵⁾ rođen je u Visu iz braka Marinova sina Ivana sa Lukrecijom kćerkom Ivana Marulića, vjenčanih u Splitu 16. novembra 1631. godine.¹⁶⁾ Otac Aleksandrov Ivan, rođen također u Visu gdje je i kršten 3. novembra 1605.,¹⁷⁾ onaj isti je Ivan radi kojega je otac mu Marin morao sagraditi 1625. godine u Hvaru kulu na Gojavi, da bi na taj način oslobodio sina od kazne zbog počinjene neke krivice, i u spomen toga postavio natpis:¹⁸⁾

**MARTINVS DE GAZZARI HOC
OPERE JOANEM FILIUM EXILIO
LIBERAVIT IUSTITIAEQUE
SATISFECIT MDCXXV.**

Osim Aleksandra Ivan je s Lukrecijom Marulić imao još sina Marina rođena 17. marta 1633.¹⁹⁾ i kćer Artemisiju krštenu 30. jula 1644. godine.²⁰⁾ Ovaj Marin, brat Aleksandrov, postao je svećenik, pa ga kao takova nalazimo spomenuta 30. aprila 1663., a već 27. augusta 1670. godine bilježi se kao kanonik hvarski.²¹⁾

Aleksandar Gazarović vjenčao je 17. jula 1656. godine Margaritu kćer pok. Frane Vitaljića, hvarskoga plemića,²²⁾ s kojom je imao kćeri Jakobinu krštenu 1. juna 1682.,²³⁾ te Artemisiju krštenu 10. juna 1686.²⁴⁾ i sina Antuna Prospera rođena 22. juna 1688. godine.²⁵⁾

U rukopisu nam je Aleksandar Gazarović ostavio dva historijska djela, koja su obično u literaturi navođena prema rukopisima, koji su se čuvali u biblioteci Gimnazije u Zadru, koja je u toku Drugog svjetskog rata stradala, ali izgleda da su Talijani iz ove biblioteke prenijeli u Italiju vrednije knjige u rukopise, pa tako i Gazarovićeve. Ta dva Gazarovićeve rukopisa bila su:²⁶⁾

1) *Avvenimenti storici della città di Lesina compendati in tre libri. Cod. cart. fol. pag. 30. Altra copia cart. fol. pag. 44 sec. 17°.*

2) *Historia d'ill.mi Prelati di Lesina e Brazza. Atione di A. G. nobile pharense proseguita poi da altri dopo la morte dell'Autore she segui l'anno 1706. Cod. cart. di fol. 160 dei quali 131 autografi. Sec. 17° e 18°.*

Prvi od navedenih rukopisa, od kojega su postojale dvije kopije, nalazio se u biblioteci Gimnazije pod signaturom 2567 g I fasc. I. Za ovaj rukopis Šime Ljubić kaže, da ga je Gazarović završio pisati 25. oktobra 1660. godine na Visu.²⁷⁾ Od ovoga rukopisa sačuvala nam se jedna kopija u Kaptolskom arhivu u Hvaru.²⁸⁾

Drugi rukopis, iz kojega doznajemo da je autor njegov Aleksandar Gazarović umro 1706. godine, bio je ispisan do 131 lista rukom samoga autora, te zaveden u biblioteci Gimnazije pod signaturom 2574 h I. I od ovoga rukopisa sačuvala nam se jedna kopija, koja se danas nalazi u arhivu dra. Jerka Machieda u Hvaru.²⁹⁾

Svakako bi bilo potrebno izdati oba rukopisa, koji su važni za historiju otoka Hvara, jer su svojedobno ova dva rukopisa poslužila kao izvori prvoga reda.³⁰⁾ Međutim, na ovom mjestu nas prvenstveno interesuje pjesnik Marin Gazarović, djed Aleksandrov.

O pjesniku Marinu Gazaroviću pjeva suvremenik njegova unuka Aleksandra Jerolim Kavanjin (1643.—1714.) u svom djelu »Poviest vandjelska«, upoređujući ga s Hanibalom Lucićem.³¹⁾

**Bieše i Lucij Anibale,
i Gazarić Marin, siva,
dva sokola mnoge hvale,
ka su i danas na svit živa,
čić njihova dilovanja,
puna svita, puna znanja.**

Ali Marin Gazarović nije ni izdaleka tako poznat u našoj historiji književnosti kao Hanibal Lucić, iako ih Jerolim Kavanjin hvalom izjednačuje. Svoju pjesničku aktivnost Marin Gazarović je razvio, kako je to dobro zapazio Franjo Trogranić, u dva pravca, s jedne strane prema crkvenim prikazanjima, a s druge prema pastoralari po ugledu na Tasova »Aminta« i Guarinijeva »Pastor fido«. ³²⁾

Gazarović polako prodire u historiju naše književnosti. Još 1856. godine Šime Ljubić zna za Gazarovića samo kao pisca »nekih crkvenih drama u ilirskom jeziku za uporabu domaćeg teatra, od kojih jedan dio ostade do danas nepoznat«. ³³⁾ Četrnaest godina kasnije Ljubić će prema Šafariku ³⁴⁾ i Kukuljeviću ³⁵⁾ navesti dvije njegove svjetovne drame: »Ljubicu« i »Murata gusara«, a uz to još i naslove tri njegova crkvena prikazanja iz rukopisa XVII. vijeka, koji se danas nalazi u Historijskom institutu JAZU u Zagrebu (sign. IV a 33). ³⁶⁾ Tek kred nekoliko godina utvrdit će izvrsni poznavalac naše stare književnosti dr. Petar Kolendić, da je Marin Gazarović autor još jednog crkvenog prikazanja, ³⁷⁾ okrnjenog na početku u spomenutom rukopisu, a koje je skupa sa ostalim bio priredio za štampu Matija Valjavac pod naslovom »Crkvena prikazanja starohrvatska XVI i XVII vijeka«. ³⁸⁾

Prema dosada izloženom od pjesnika Marina Gazarovića poznata su nam slijedeća djela:

1) **Gljviza. Pastirsko razgovaranye. Sloxeno po Marinu Gazarovichia ... In Venetia, MDCXXIII. Per Euangelista Deuchino.**

2) **Mvrat gvsar. Razgovaranye morsko. Sloxeno po Marinu Gazarovichia ... In Venetia, MDCXXIII. Per Euangelista Deuchino.**

3) **Prikazanje slavnoga uskrsnutja Isukrstova.** ³⁹⁾

4) **Prikazanje sv. Beatrice, Faustina i Simplicija bratje. Složeno po Marinu Gazaroviću hvarskomu vlastelinu.**

5) **Prikazanje života i muke svetih Ciprijana i Justine. Složeno po Marinu Gazaroviću hvarskomu vlastelinu 1631.**

6) **Skazanje života svete Guljelme, kraljice ugarske. Složeno po Marinu Gazaroviću, hvarskomu vlastelinu.**

Prije nego što se upoznamo sa životom pjesnikovim, potrebno je reći nekoliko riječi o odnosu Marinovih djela »prema stranim uzorima«, kako kaže Fisković, ⁴⁰⁾ ili kako se sam autor izražava u posveti »Murata gusara«, da »mnoga skladanja, koja su po mojoj pameti složena, kagod u dil iz latinskih izeta«.

U naslovu »Ljubice« kaže se da je »pastirsko razgovaranje«, uz koje je složeno »s time nekoliko prigovaranji ljubelih, ke složi za meusridke Murata gusara morskoga, koji se mogu meu svakim činom i ovdj prikazati, sa nekoliko ostalih ljubelih, plačnih i veselih.«⁴¹⁾ Još je Šafarik za »Ljubicu« rekao da predstavlja »jednu vrstu pastirske igre u 5 činova u makaronskom stilu«, a da od ove »bolje su pridodate ljubavne pjesme.«⁴²⁾ Obzirom da je jedini sačuvani primjerak »Ljubice« defektan, pomiješan skupa s odlomcima »Murata gusara«, u Biblioteci JAZU u Zagrebu, od koje je kratki sadržaj dao nam Armin Pavić,⁴³⁾ a dr. Tomo Maretić pravopisnu analizu teksta,⁴⁴⁾ Franjo Trogranić je izrazio mišljenje, da je nemoguće tražiti talijanski original, koji bi Gazaroviću poslužio kao uzor pri pisanju ove pastorele,⁴⁵⁾ dok neki misle da bi vjerojatno ovo djelo bilo originalno.⁴⁶⁾

Kada je srećnim sticajem okolnosti dr. Petar Kolendić uspio da dobije u ruke potpuni primjerak »Murata gusara«, ovaj naš naučnik se opširnije pozabavio ovim djelom u posebnoj studiji, gdje nam je iznio kratki sadržaj djela, a ujedno se dotakao pitanja po kojemu je talijanskom uzoru radio naš pjesnik.⁴⁷⁾ Tom zgodom je Kolendić za »Murata gusara« rekao, da je »bukvalni prevod, s vrlo malo odstupanja, talijanskog 'Il Corsaro Arimante' pesnika Lodovika Aleardija.«⁴⁸⁾

Prema Kolendiću je kasnije za »Murata gusara« pisao David Bogdanović da djelo »doslovan je gotovo prijevod«,⁴⁹⁾ dok Vinko Lozovina,⁵⁰⁾ Mihovil Kombol⁵¹⁾ i Cvito Fisković⁵²⁾ označuje ga prosto kao »prijevod« spomenuta djela Aleardijeva. Svakako, čini nam se ispravnije mišljenje Franje Trogranića, koji kaže za »Murata gusara« da je »slobodan prijevod« talijanskog djela,⁵³⁾ jer i sam Gazarović u posveti »Murata gusara« kaže, da je hotio »ovo Morsko razgovaranje složiti, u naš naravski jazik, na način Gusara latinskoga, u komu su imena viška a misto Vis«. Radi toga će biti potrebno putem komparacije utvrditi do koje se mjere Gazarović držao Aleardijeva djela »Il Corsaro Arimante«, a koliko ima novoga i originalnoga u »Muratu gusaru«, a što smo duboko ubjedeni da ima.

Prvi koji se opširnije pozabavio navedenim Gazarovićevim prikazanjima i iznio ukratko njihov sadržaj je Armin Pavić 1871. godine u svojoj »Historiji dubrovačke drame.«⁵⁴⁾ Govoreći o »Skazanju života svete Guljelme, kraljice ugarske« Pavić piše da se ovo »u glavnim crtah posvema slaže s onim u znamenitoj zbirci francuskih misterija 14 vieka«, a koje nosi naslov »Le miracle de l'imperatrice de Rome«, ali da »naše skazanje u pojedinostih kako je taj čin izveden, toliko od onoga francuskoga različito, da sigurno Gazaroviću nije francuska drama pri ruci bila.«⁵⁵⁾ Uz to spominje Pavić da ima »i jedno talijansko iz petnaestoga vieka, kojemu je kao i našem naslov, to je raprezentacija Antonija Pulci: Santa Guglielma, koja mi — kako kaže — nije pri ruci bila.«⁵⁶⁾ Nakon toga počela je trka

u dokazivanju originalnosti ili neoriginalnosti ovog ili onog Gazarovićeve crkvenog prikazanja.

Predugo bi bilo kada bi makar i u kratkim crtama iznijeli sve ono što su poslije Armina Pavića pisali A. Leskien,⁵⁷⁾ Matija Valjavac,⁵⁸⁾ Milorad Medini,⁵⁹⁾ Juraj Roić⁶⁰⁾ i Pavle Stevanović⁶¹⁾ o pozajmicama u Gazarovićevim crkvenim prikazanjima. Navedeni historici nisu među sobom složni što je kod Gazarovića pozajmljeno, a što originalno, pa će biti potrebno ponovo izvršiti komparaciju Gazarovićevih crkvenih prikazanja s njihovim tobožnjim uzorima i izvorima, e da bi se vidjela pjesnikova ovisnost o njima, a isto tako i sloboda i domet njegove stvaralačke djelatnosti. Ovo se nameće tim više, jer se i »Prikazanje života i muke svetih Ciprijana i Justine«, za koje je Pavle Stevanović iznio da je nastalo prema djelu »Vite de' Santi padri« domenikanca Domenika Cavalca (oko 1270. do 1342.), može staviti u sumnju da je prijevod s talijanskog jezika, jer postoji, kako piše Franjo Trogranić, u talijanskoj književnosti jedna crkvena drama pod naslovom »Martirio di S. Giustina« nekog Catalda Moro iz početka XVII. vijeka.⁶²⁾

Tek u novije doba iznijeli su nešto više podataka dr. Cvito Fisković⁶³⁾ i dr. Grga Novak⁶⁴⁾ o životu pjesnika Marina Gazarovića, o kojemu se obično pisalo, pa i danas, da je živio u XVII. vijeku.⁶⁵⁾ Fiskovićevim i Novakovim istraživanjima dodat ćemo još nekoliko novih podataka, kojima ćemo pokušati osvijetliti rodbinske odnose pjesnikove porodice, kao i njegov privatni život o kojemu nismo gotovo ništa znali.

Pjesnikov otac Antun je onaj hvarski notar ili kako se latinski potpisuje »publicus apostolica auctoritate notarius«, koji je bio prisutan kod pisanja 18. februara 1560., a zatim kod otvaranja testamenta pjesnika Petra Hektorovića 14. marta 1572. godine,⁶⁶⁾ a isto tako i pri pisanju Hektorovićevih kodicila 28. maja 1569. i 30. juna 1571. godine.⁶⁷⁾ Izgleda da je pjesnikov otac Antun umro u dubokoj starosti, jer ga nalazimo još živa 1606. godine, kako ćemo naprijed iznijeti.

Kada smo govorili o don Nikoli Gazaroviću, rekli smo da je to bio stric pjesnikov, te da se pjesnikov djed zvao Marin po kojemu je ovaj i dobio ime. Osim strica don Nikole, pjesnik je imao još i strica Jakova, kojemu je 18. juna 1528. kršten sin Ivan Marin iz braka s nekom Margaritom.⁶⁸⁾

Sam pjesnik Marin Gazarović potječe iz braka Antuna Gazarovića sa Petronilom Lupi,⁶⁹⁾ a rodio se vjerojatno u Hvaru negdje oko 1575. godine. Ovo sudimo po tome, jer na slici reproduciranoj u »Muratu gusaru«, štampanom 1623. godine u Veneciji, pjesnik je mogao imati četrdesetak i više godina, a što je upalo u oči i Franji Trograniću.⁷⁰⁾ Nažalost, nije nam moguće donijeti njegovu krštenicu, jer u hvarskim maticama nedostaju krštenja pod slovom M od 11. aprila 1574.⁷¹⁾ do 15. februara 1583. godine.⁷²⁾

Poznato je, da je pjesnik imao brata Budimira ili kako se u dokumentima bilježi Bondimerius. Na ljetnikovcu u Visu pjesnik je postavio grb oko kojega je natpis da ga je »klesao vlastitom rukom Marin Gazarović, sin gospodina Antuna, u spomen doktorata civilnog prava svoga brata gospodina Budimira«:⁷⁸⁾

IN MEMORIAM EX CIV. DOC. D. BONDIMERII EIVS FRATRIS MARINVS GAZARIS D. ANT. MANVSPRIA SCVLPSIT.

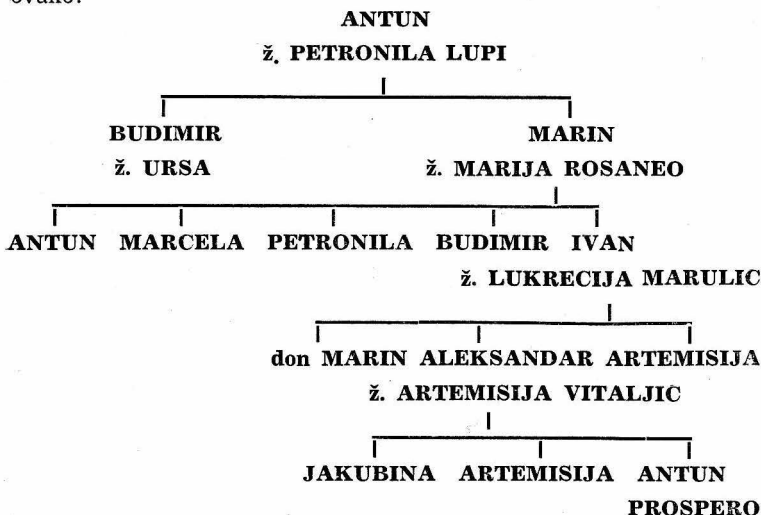
Ovaj Bondimerius ili Budimir naziva se već 16. jula 1594. godine doktorom prava, kada se pojavljuje kao prokurator svoga brata Marina u kancelariji hvarske komune (l'accelente Dottor il signor Bondumier de Gazzari come Procurator del Marin suo fratello).⁷⁴⁾ Cvito Fisković pak nalazi, da se ovaj Budimir 16. jula 1598. potpisao na nekom aktu sa »Bondimerius de Gazaris iuris utrisque doctor canonicus theologalis«, a što bi značilo da je tada bio hvarski kanonik.⁷⁵⁾ Pregledajući hvarske matice iz toga doba nismo nigdje našli spomenuta Budimira kao hvarskog kanonika, a da je bio kanonik sigurno bi se bio kao takav i zapisao u matičnim knjigama. Umjesto toga našli smo da je bio oženjen, jer je 18. jula 1605. godine kumovala na nekom krštenju skupa sa Hortenzijom Bertučevićem gospođa Ursina, žena gospodina Budimira Gazarovića.⁷⁶⁾ U istoj matici krštenih našli smo, da su u vremenu od 25. januara 1587. do 25. maja 1604. godine spominje jedan drugi Gazarović kao kanonik hvarski, a to je »presbyter Gabriel canonicus Pharensis«,⁷⁷⁾ pa je možda za bunom umjesto ovog kanonika spomenut u onom aktu iz 1598. godine Budimir Gazarović, doktor prava, kao kanonik.

Naš pjesnik bio je oženjen Marijom Rosaneo, kako se ova preziva kao kuma prigodom jednog krštenja 8. novembra 1620. (D. Maria Rosaneo uxor Illustris D. Marini de Gazaris),⁷⁸⁾ a ne Marija Rozonda.⁷⁹⁾ Iz toga braka, kako smo mogli utvrditi, Marin Gazarović je imao, pored već spomenuta sina Ivana, koji je bio najmlađe njegovo dijete, još sina Antuna i kćer Marcelu, rođene u zadnjoj desetini XVI. vijeka, zatim kćer Petronilu krštenu u Hvaru 17. marta 1600.⁸⁰⁾ i sina Budimira krštena 29. jula 1604. u Visu.⁸¹⁾

Pjesnikov sin Antun, kojega Fisković nalazi u julu 1650. spomenuta kao advokata u nekoj presudi hvarskog kneza Ivana Pizamano, a zatim 1655. godine na jednom vjenčanju u Visu,⁸²⁾ više puta kumuje u Hvaru prigodom raznih krštavanja u vremenu od 16. augusta 1622.⁸³⁾ do 25. juna 1654. godine.⁸⁴⁾ Isto tako spominje se prigodom raznih krštavanja u Hvaru kao kuma pjesnikova kćer Marcela u vremenu od 20. decembra 1625.⁸⁵⁾ do 19. augusta 1649. godine.⁸⁶⁾

Prema već štampanim podacima, kao i ličnim istraživanjima u Državnom arhivu u Zadru, Historijskom arhivu i Zupskom uredu u

Hvaru rodoslovno stablo pjesnika Marina Gazarovića izgledalo bi ovako:

U javnom životu pojavljuje se pjesnik Marin Gazarović dosta rano. Cvito Fisković ga nalazi među arhivskim spisima spomenuta tek u maju 1597. godine u Visu,⁸⁷⁾ dok ga Grga Novak nalazi kako kumuje u Visu prigodom nekih krštenja najprije 12. maja 1593., a zatim 26. aprila 1594. godine.⁸⁸⁾ U matičnim knjigama Hvara mi ga također nalazimo vrlo rano gdje kumuje u Hvaru kod nekog krštenja 10. augusta 1593.,⁸⁹⁾ a zatim opet 9. januara 1594. godine.⁹⁰⁾ Osim toga našli smo ga kasnije još četiri puta kako kumuje u Hvaru prigodom raznih krštenja.⁹¹⁾

Međutim, nama nisu važna toliko kumovanja pjesnikova na raznim krštenjima, bilo u Hvaru ili Visu, već njegova pojava u javnom životu hvarske komune. Istih godina kada ga nalazimo zabilježena u matičnim knjigama po prvi puta, nalazimo ga i na javnim dužnostima u hvarskoj komuni. Već smo spomenuli, da se 16. jula 1594. javlja kao zastupnik pred hvarskom komunom brat mu Budimir, doktor prava, umjesto odsutnog pjesnika. Tom zgodom je od strane hvarske komune podijeljena našem pjesniku gracija u vidu jednog vinograda u Starome gradu u polju Sv. Stjepana u predjelu zvanom Gobse, a koji je vinograd obrađivao neki Matija Stipetić iz Vrbanja (vna vigna posta in Città Vecchia in Campo di S. Steffano loco detto Gobse lauorata per Mattio Stipetich da Varbagno). Najvažnije je u ovom dokumentu to, što iz njega doznajemo, da je pjesnik

Marin Gazarović bio 1593. godine izabran na dužnost učitelja u školi hvarske komune (il passo anno come precettor della scola da questa spettabil comunità eletto à tal carico).⁹²⁾ Vjerojatno je pjesnik u to doba počeo i graditi svoj ljetnikovac u Kutu u Visu, te postavio spomenuti grb sa natpisom u spomen doktorata svoga brata Budimira, koji ga u odsutnosti zastupa prigodom podijeljenja gracije od strane hvarske komune.

U ime svoga oca Antuna pjesnik se 11. novembra 1602. lično spori u kancelariji hvarske komune sa kolonom Ivanom Milašićem zbog podavanja sa neke njihove zemlje zvane Dolčić.⁹³⁾ Isto tako će u ime odsutnog oca Antuna 10. augusta 1606. sklopiti u kancelariji hvarske komune kupoprodajni ugovor sa Ser Jurjem Foretićem pok. Frane po kojemu od ovoga kupuje jedan magazin zidan na jedan solar i pokriven kupama, a koji se nalazi na Pjaci ispod Arsenala u Hvaru (vno magazzino, à un solaro construtto di muro, et coperto di coppi, posto in Piazza di questa Città sotto l'Arsenale) i to za cijenu od 52 dukata.⁹⁴⁾

Desetak godina kasnije pjesnik je lično, zatim u ime svoje žene Marije i u ime svoje djece Antuna, Budimira, Ivana, Petronile i Marcele, nastupio 17. februara 1617. kao elektor beneficija crkve Sv. Barbare u Trogiru, kojom prigodom je izabrao, uz ostale elektore, za rektora i kapelana spomenute crkve i beneficija don Marina Cegolina (ellegit, et nominavit in rectorem et capellanum dictae ecclesiae et beneficij R. D. Marinum Cegolinum).⁹⁵⁾ Ovo je jedini dokument u kojemu smo našli, osim krštenice, da se javno spominje pjesnikova kćer Petronila.

U maju 1620. godine Fisković nalazi Gazarovića opet u Visu, gdje kumuje na nekom krštenju.⁹⁶⁾ Slijedeće godine upravo 15. aprila 1621. bit će pjesniku podijeljena od strane hvarskog providura Gabrijela Bemba opet jedna gracija na jedno mjesto u Visu kraj mora na granici između Luke i Male Bande (d'un loco in mare fra la uilla di Luca et uilla Picola fra confini) i to u opseg od dva deset koračaji u kvadratu (di uinti passa al quadro).⁹⁷⁾

U Visu će u svome ljetnikovcu u Kutu 21. maja 1623. pjesnik sklopiti pogodbu sa Šimunom Barbirićem, prokuratorom Katarine udove pok. Matije Mardesića, a nasljednice pok. Ivana Zlatarića, o zamjeni nekih zemalja na taj način, da će spomenuta Katarina ustupiti pjesniku jedan teren u Visu u mjestu rečenom Carljeni Lazi ispod javnoga puta (un terreno posto in questa Isola in luoco ditto Zarglieni Lazi sotto la strada pubblica), a pjesnik je ovoj ustupio jedan svoj vinograd na Hvaru u polju Sv. Stjepana ispod Vrbanja (una sua vigna posta nell' Isola di Lesina nel campo di S. Stefano sotto Verbagno),⁹⁸⁾ a to će biti sigurno onaj isti vinograd, koji je Gazarović dobio kao graciju od hvarske komune još 1594. godine. Njegov sin Antun je zatim kao prokurator svoga oca Marina ozakonio 26. maja 1623. u kancelariji hvarske komune spo-

menutu zamjenu između njegova oca i Katarine udove pok. Matije Mardešića,⁹⁹⁾

Iste godine 26. jula Marin Gazarović će sklopiti kupoprodajni ugovor sa istim Šimunom Barbirićem prokuratorom nekog Ivana Sandalcisa, koji je prodao pjesniku jedan teren u Visu u mjestu zvanom Zagustirnov (un terreno posto in questa Isola luoco detto Zagostirnou) i to za cijenu od 60 libara malih.¹⁰⁰⁾

Tek poslije ovoga datuma boravit će pjesnik u drugoj polovini 1623. godine u Veneciji, gdje je poslan da izdejstvuje dozvolu za otvaranje ženskih samostana Sv. Ivana i Sv. Antuna u Hvaru.¹⁰¹⁾ Koristeći prigodu boravka u Veneciji on će ujedno i štampati svoje pastorele »Ljubicu« i »Murata gusara«.

Za vrijeme odsutnosti u Veneciji njegov sin Antun kao očev prokurator sklopit će kupoprodajni ugovor 19. novembra 1623. godine u ljetnikovcu u Kutu u Visu, po kojemu Antun kupuje od Jurja, Antuna i Nikole sinova pok. Šimuna Radovinića rečenog Bogušinović jedan teren u Visu u mjestu zvanom Borsini Dolci (d' un terreno di propria ragione posto qui a Lissa luogo detto Borsini Dolzi) i to za cijenu od 50 dukata, pa je ovu prodaju 28. novembra iste godine Jakov Berislavić prokurator spomenute braće Radovinića dao ozakoniti u kancelariji hvarske komune.¹⁰²⁾

Po povratku iz Venecije nalazimo Marina Gazarovića na javnoj dužnosti u hvarskoj komuni. Tako se u jednoj bilješci od 7. decembra 1624. spominje da zauzima položaj defenzora hvarske komune, a na toj istoj dužnosti bit će i 10. aprila 1625. godine.¹⁰³⁾

Poslije ovoga pjesnik se izgleda povlači iz javnoga života. U septembru 1625. opet je u Visu, gdje je bio vjenčani kum Antunu Radioviću i Fili Pastarčić.¹⁰⁴⁾ Zatim će 9. jula 1630. godine već napraviti testament, kojim će svu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu ostaviti djeci Antunu, Marceli, Budimiru i Ivanu.¹⁰⁵⁾ Ovaj podatak nam je važan, jer doznajemo da su mu žena Marija i kćer Petronila bile umrle, pošto ih ne spominje u oporuci.

Ostatak svoga života posvetio je pisanju crkvenih prikazanja, pa je tako, kako nam je poznato, 1631. napisao »Prikazanje života i muke svetih Ciprijana i Justine«. Umro je negdje polovinom 1638. godine. Do ovog zaključka smo došli na osnovu matičnih knjiga Hvara, naime Matice krštenih i vjenčanih, jer Matica umrlih počinje tek 1706. godine. Tako smo našli, da je Marinov sin Ivan Gazarović 30. januara 1638. kumovao Petru sinu Tome Vitaljića i žene mu Ane.¹⁰⁶⁾ Nadalje smo našli da je Antun Gazarović pok. gospodina Marina kumovao 22. maja 1639. na vjenčanju Julija Jakše sa Lukrecijom kćerkom Rafaela Arnerija iz Korčule.¹⁰⁷⁾ Iz ovoga slijedi da je pjesnik Marin Gazarović bio još živ 30. januara 1638., jer bi u protivnom kod imena njegova sina Ivana već tada stajalo da je pokojni, kao što je zabilježeno 22. maja 1639. godine kod sina mu Antuna. Da je zaista umro 1638. godine uvjerava nas i to, da njegov sin Antun sigurno ne bi odmah poslije očeve smrti išao na

pir, nego da je održao propisnu korotu, najmanje od šest mjeseci, ako ne i čitavu godinu dana, a što se u ono doba jako pazilo.

Nakon toga susrećemo pjesnikovu djecu više puta u javnim ispravama u kojima je redovito naznačeno, da im je otac pokojni. Tako kumuje Ivanu sinu Petra i Marije Furnera 24. juna 1641. godine Marcela kćer pok. gospodina Marina (D. Marcella filia quondam D. Marini Gazzari).¹⁰⁸ Isto tako 30. oktobra iste godine javljaju se kao prokurator i Matije sina pok. Ivana Tomasea, bračkog plemića iz Postira, gospoda Antun i Budimir braća i sinovi pok. gospodina Marina Gazarovića (Signori Antonio e Bondumerio fratelli e figli del quondam signor Marin Gazzari) i to u svom ljetnikovcu u Visu prigodom prodaje nekog terena već spomenutom Juliju Jakši.¹⁰⁹ Prigodom krštenja u Hvaru 6. jula 1642. godine Marine posthumno rođene kćeri pok. Marina Vitaljića i žene mu Marije Lupi kumuju skupa Antun i Marcela, djeca pok. Marina Gazarovića (Domini Antonius et Marcella filij quondam D. Marini Gazzari).¹¹⁰

Ovim bi završili ovo nekoliko bilježaka kao naš prilog biografiji pjesnika Marina Gazarovića. Razumljivo je, da ovim nije rečena posljednja riječ u istraživanju života i rada pjesnikova, nego će trebati još jednom posebno se pozabaviti kako životom tako i njegovim djelima i izdati ih u kolekciji »Stari pisci hrvatski«.

B I L J E Š K E

1) Kukuljević Sakcinski I., Pjesnici hrvatski XV. vieka, Zagreb 1856., str. 103.

2) Ibidem.

3) Ljubić Š., Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske II., Rieka 1869., str. 381.

4) Novak G., Alcune lezioni all'autore del libello »Farra Cittavechia e non Lesina«, Zara 1874., str. 39.

5) Zupski ured Hvar (ŽUH) – Matica krštenih I. (1516.–1583.), l. 113 b.

6) Ibid., l. 17 a.

7) Ibid., l. 24 a.

8) Ibid., l. 54 b.

9) Ibid., l. 218 b.

10) Ibidem – Matica krštenih II. (1583.–1695.), l. 226 b.

11) Bullettino di archeologia e storia dalmata (Spalato) XXXVI./1913., copertina.

12) Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku (Split) XLVI./1923., copertina.

13) Novak G., Pučki prevrat na Hvaru 1510.–1514., Split 1918., str. 73, nota 1. – Citav proces pod naslovom »Somario preso dalle Carte attinenti alla Miracolosa Crocetta della Chiesa Cattedrale di Lesina« objavio je don Kuzma Vučetić na kopertinama splitskog »Bullettina« XXI./1908., XXXIII./1910. do XLVII.–XLVIII./1924.–25.

14) Vidi: Enciklopedija Jugoslavije 3, Zagreb 1958., str. 434.

15) Düringsfeld I., Aus Dalmatien II., Prag 1857., str. 231.

- 16) Historijski arhiv Split – Matica vjenčanih Splita I. (1610.–1660.), I. 49 b. Vjenčanica glasi:
 »Adi 16. Nouemb[ri]o 1631.
 Jo pre Diocletiano de Cipci congiunsi in S[an]to M[at]rimonio il Sig[no]r Zuan[n]e Gazari e la Sig[no]ra Lugretia figluola del S[igno]r Zuan[n]e Maruli p[er] uerba de p[rese]nti secondo il rito del Sacros[an]to Conc[ilio] Trid[entino]. Testimonij che furono li p[rese]nti il S[igno]r Nicolo Aquila, et Capitanio S[igno]r Gier[onimo] Gieremia.«
- 17) Novak G., *Obnova i naseljavanje otoka Visa poslije haranja Katalonaca 1483. godine*, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku I., Dubrovnik 1952., str. 5.
- 18) Novak G., *Hvar*, Beograd 1924., str. 165. – Fisković C., *Dalmatinski spomenici i okupator*, Split 1946., str. 16. – Isti, *Gazarovičev Ljetnikovac u Visu*, poseb. otisak iz »Kola Matice Hrvatske« za god. 1946., str. 5. – Novak G., *Obnova i naseljavanje otoka Visa i t. d.*, str. 5.
- 19) ZUH – Matica krštenih II., I. 255 a.
- 20) *Ibid.*, I. 12 a.
- 21) *Ibid.*, I. 221 a. – Kao kanonik i arhibrezbiter don Marin Gazarović po prvi put spominje se u istoj matici 13. marta 1685., a zadnji 7. septembra 1693. godine.
- 22) ZUH – Matica vjenčanih I. (1606.–1765.), I. 47 b.
- 23) *Ibidem* – Matica krštenih I., I. 149 a.
- 24) *Ibid.*, I. 22 a.
- 25) *Ibid.*, I. 23 a.
- 26) Brunelli V., *Catalogo sistematico dell' i. r. biblioteca ginnasiale-provinciale di Zara*, br. 3813 i 3814.
- 27) Gliubich S., *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna 1856., str. 140.
- 28) Duboković Nadalini N., *Inventar javnih, crkvenih i privatnih arhiva otoka Hvara (Dodatak)*, Split 1957., str. 16, br. 261.
- 29) Novak G., *Hvar*, str. 119, nota 3.
- 30) Vidi: Boglich G., *Studi storici sull' isola di Lesina I.*, (sec. ediz.), Split, str. 53, 72, 120, 186, 187, 199.
- 31) *Stari pisci hrvatski XXII.*, Split 1913., str. 137, pjev. VIII., strofa 27.
- 32) Trogranić F., *Storia della letteratura croata*, Roma 1953., str. 229.
- 33) Gliubich S., *Dizionario*, str. 140.
- 34) Safarik P. J., *Geschichte der südslawischen Literatur II.*, Prag 1865., str. 177.
- 35) Kukuljević Sakcinski I., *Bibliografia hrvatska I.*, Zagreb 1860., br. 463 i 464.
- 36) Ljubić S., *Ogledalo književne poviesti II.*, str. 395.
- 37) Kolendić P., *Ko je autor hvarskog »Uskrsnutja«?*, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor XXII., Beograd 1956., str. 262–264.
- 38) *Stari pisci hrvatski XX.*, Zagreb 1893., str. 107–137, 219–237, 238–255, 281–311.
- 39) Kolendić navodi slijedeći naslov: »Slavno uskrsnuće Isukrsta složeno po Marinu Gazaroviću«.
- 40) Fisković C., *Gazarovičev ljetnikovac u Visu*, str. 1.
- 41) Kukuljević Sakcinski I., *Bibliografia hrvatska I.*, br. 463. – Safarik P. J., o. c., str. 177. – Ljubić S., *Ogledalo književne poviesti II.*, str. 395. – Badalić J., *Bibliografija hrvatske dramske i kazališne književnosti*, Zagreb 1948., str. 9. Samo kod Badalića je nepotpun naslov.
- 42) Safarik P. J., o. c., str. 177.
- 43) Pavić A., *Historija dubrovačke drame*, Zagreb 1871., str. 25–26.
- 44) Maretić T., *Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*, Zagreb 1889., str. 68–70.
- 45) Trogranić F., o. c., str. 229.
- 46) Vidi: Rafo Bogišić, *Gazarović Marin*, *Enciklopedija Jugoslavije* 3, str. 434.
- 47) Kolendić P., *Gazarovičev »Murat gusar«*, *Glasnik Skopskog naučnog društva II.*, Skoplje 1926., str. 153–157.
- 48) *Ibid.*, str. 156.

- 49) Bogdanović D., Pregled književnosti hrvatske i srpske I., treće izd., Zagreb 1933., str. 248.
- 50) Lozovina V., Dalmacija u hrvatskoj književnosti, Zagreb 1936., str. 93.
- 51) Kombol M., Poviest hrvatske književnosti, Zagreb 1945., str. 219.
- 52) Fisković C., o. c., str. 11.
- 53) Trogranić F., o. c., str. 229.
- 54) Pavičić A., o. c., str. 8, 13-14, 14-15, 18-19.
- 55) Ibid., str. 19.
- 56) Ibidem.
- 57) Leskien A., Altkroatische geistliche Shauspiele, Leipzig 1883., str. 11, 21, 23, 37.
- 58) Stari pisci hrvatski XX., str. VIII-X.
- 59) Medini M., Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku I., Zagreb 1902., str. 18, 21-25.
- 60) Nastavni vjesnik XXIII./1914.-15., sv. 1-3, str. 1-19, 81-97, 161-181.
- 61) Stevanović P., Izvor Gazarovičevog »Prikazanja i muke Sv. Ciprijana i Justine«, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor XVI., Beograd 1936., str. 39-50.
- 62) Trogranić F., o. c., str. 229.
- 63) Fisković C., Gazarovičev ljetnikovac u Visu, str. 2 i dalje.
- 64) Novak G., Obnova i naseljavanje otoka Visa i t. d., str. 4-5.
- 65) Bogišić R., Gazarović Marin, Enciklopedija Jugoslavije 3, str. 434.
- 66) Stari pisci hrvatski VI., Zagreb 1874., str. VIII-XXIII.
- 67) Novak G., Dva dodicila testamentu Petra Hektorovića, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor IV., Beograd 1924.
- 68) ŽUH - Matica krštenih I., l. 117 a.
- 69) Fisković C., o. c., str. 2.
- 70) Trogranić F., o. c., str. 229.
- 71) ŽUH - Matica krštenih I., l. 226 b.
- 72) Ibidem - Matica krštenih II., l. 225 a.
- 73) Fisković C., o. c., str. 7-8.
- 74) Državni arhiv Zadar (DAZ) - Hvarski arhiv sv. 3 (1588.-1633.), Instrumentorum liber sextus 1594., l. 416b - 417b.
- 75) Fisković C., o. c., str. 8.
- 76) ŽUH - Matica krštenih II., l. 116 a.
- 77) Ibid., l. 54 a.
- 78) Ibid., l. 58 b.
- 79) Fisković C., o. c., str. 8.
- 80) ŽUH - Matica krštenih II., l. 306 a. Krštenica glasi:
»Die 17 Martij 1600.
Ego Matheus Lupo Archip[re]s[b]yte[r] Baptizau Petronillam filiam D. Marinj Gazzari et eius exoris D. Marie Compat[re]s] fuit D. Hieronymus Paruaneus.«
- 81) Novak G., Obnova i naseljavanje otoka Visa, str. 4.
- 82) Fisković C., o. c., str. 3-4.
- 83) ŽUH - Matica krštenih II., l. 252 a.
- 84) Ibid., l. 346 a.
- 85) Ibid., l. 60 b.
- 86) Ibid., l. 144 a.
- 87) Fisković C., o. c., str. 3.
- 88) Novak G., Obnova i naseljenje otoka Visa, str. 4.
- 89) ŽUH - Matica krštenih II., l. 230 b.
- 90) Ibid., l. 231 a.
- 91) Ibid., l. 208 a (20. XI. 1601.), l. 249 b (19. XII. 1610.), l. 55 b (28. IX. 1611.), l. 186 a (18. IV. 1613.).
- 92) DAZ, Hvarski arhiv sv. 3 (1588.-1633.), Instrumentorum liber sextus 1594., l. 416 b - 417 b.
- 93) Ibid., sv. 5 (1601.-1612.), Instrumentorum 1602., l. 255 a.
- 94) Ibid., sv. 5 (1601.-1612.), Instrumentorum 1606., l. 834 a.
- 95) Ibid., sv. 4 (1616.-1619.), Intrromissionum 1616.-1618., l. 15 a - 17 b.
- 96) Fisković C., o. c., str. 8.
- 97) Historijski arhiv Hvar - Komunalni arhiv, Sv. gratiae 1620., fasc. VII., Liber gratiarum Primus, l. 584.

- 98) DAZ - Hvarski arhiv sv. 6 (1621.-1629.), Instrumentorum 1623., l. 26.
 99) Ibid., l. 319 b - 320 a.
 100) Ibid., l. 31 b - 32 a.
 101) Novak G., Hvar, str. 164.
 102) DAZ - Hvarski arhiv sv. 6 (1621.-1629.), Instrumentorum 1623./4., l. 408 b - 409 a.
 103) Gradska biblioteka Split - Processo A causa de Mal Pretesi titoli de Proc.ri del Popolo etc., l. 84 b (sign. M 30).
 104) Fisković C., o. c., str. 8-9.
 105) Ibid., str. 3, nota 11.
 106) ZUH - Matica krštenih II., l. 316 b. Krštenica glasi:
 »Die 30 januarij 1638.
 Ego Pr[es]b[yte]r Marcus Vitassouich Bap[tiza]ui Petrum filium mag[ist]ri D. Tome Vitalis et eius uxoris D. Anne. Co[m]p[at]res fuerunt D. E[x]cc[elle]ns fisicus Ciui[tatis] Micael Angiolo Salamon, et D. Jo[hann]is Gazzari.«
 107) Ibidem - Matica vjenčanih I. (1606.-1765.), l. 3 8a. Vjenčanica glasi:
 »Die 22 Mensis Maij 1639.
 Praemissa licentia jll[ustriss]imi et R[everendiss]imi D. Ep[iscop]i ego Jo[hann]e And[rea]s Nembri Can[onic]us interrogau[i] ill[ust]res DD. Julium Jaxa Nob. huius Ciuit[atis] et Lucretiam filiam jll[ust]ris D. Raphaelis Arnerij Nob. Corzulen[sis], eosque, mutuo eorundem consensu habito, matrimonio coniu[n]xi. P[rese]ntib[us] jllustr[es] DD. Ad. R. Bondimerio Lupo Can[onic]o et Archip[re]s[b]yte[ro], Ant[oni]o Gazari q[uo]ndam] D. Marini, Jo[hann]e Balci Lucio, Thoma Cechino et alijs.«
 108) Ibidem - Matica krštenih II., l. 354 a.
 109) DAZ - Hvarski arhiv sv. 8 (1641.-1643.). Instrumentorum 1641./2., l. 64a.
 110) ZUH - Matica krštenih II., l. 334 a.